

Oponentský posudek disertační práce

Právo mezinárodních smluv – následné dohody a následná praxe (245 s. včetně příloh)

autor: JUDr. Sandra Brožová, LL.M.

Aktuálnost tématu

JUDr. Sandrou Brožovou, LL.M. se ve své disertační práci věnuje kodifikaci pravidel výkladu mezinárodních smluv, se zaměřením na fenomén následných dohod a následné praxe smluvních stran. Autorka se v práci zabývá definicí mezinárodní smlouvy jako pramenu mezinárodního práva a snaží se o komplexní analýzu právní úpravy výkladových metod a jejich kodifikace. Jádrem práce je analýza následných dohod a následné praxe, jejich vymezení, včetně rozdílu od jiných obdobných metod, a využití při výkladu smluv před mezinárodními soudy a v mezinárodních organizacích. Okrajově se autorka zabývá problematikou evolutivního výkladu. V praktická částí disertační práce zaměřuje předkladatelka pozornost na výkladu mezinárodních smluv ve vybraných odvětvích mezinárodního práva, a to v oblasti investic, kulturní spolupráce a daní, samozřejmě s důrazem na využití následných dohod či následné praxe.

JUDr. Sandra Brožová si vybrala téma, kterým se od roku 2009 zabývá Komise OSN pro mezinárodní právo pod vedením zvláštního zpravodaje Georga Nolte. O zařazení tématu mezi dlouhodobé otázky, jimiž se má Komise zabývat, bylo rozhodnuto na jejím 60. zasedání v roce 2008 a studijní skupina byla ustavena o rok později. První zpráva byla zveřejněna v březnu 2013.

Už jen skutečnost, že se uvedené téma dostalo na program Komise OSN pro mezinárodní právo vypovídá o tom, že jde o téma, které si zachovává svou aktuálnost a zaslouží si tak hlubší analýzu. Projekt Komise obecně zapadá do snahy analyzovat, revidovat a vyjasnit některá ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969. Název zpracovávaného úkolu byl původně označen jako „*Treaties over Time*“ a posléze změněn na 64. zasedání Komise v roce 2012 na „*Subsequent agreements and subsequent practice in relation to interpretation of treaties*“. Záměr Komise OSN pro mezinárodní právo podpořilo 11. prosince 2008 Valné shromáždění ve své rezoluci 63/2008.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zvolené téma je nejen velmi zajímavé, ale rozhodně i aktuální a obecně široce diskutované představiteli nauky i v praxi.

Struktura práce

Cílem práce je podrobný popis a analýza a srovnání různých metod výkladu s akcentem na to, jaký vliv hrají při výkladu následné dohody a následné praxe států. Zvolenému cíli odpovídá i struktura práce. Práce je logicky členěna, autorka se drží zvolené struktury a systematicky postupuje od obecnějších otázkách k zvláštním aspektům zkoumané materie. Předkládaná práce je rozdělena do 5 částí a jak je uvedeno již výše, jádrem práce je kapitola 3. Po stručné úvodní pasáži se autorka věnuje úvodnímu vymezení základních pojmů.

Autorka začíná u mezinárodní smlouvy jako pramenu mezinárodního práva veřejného a postupně se zaměřuje na definici mezinárodní smlouvy, dělení mezinárodních smluv, jejich výklad a kodifikaci, význam a formy výkladu mezinárodních smluv. V dalších částech druhé kapitoly se zabývá metodami výkladu mezinárodních smluv kodifikovanými ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu a nakonec věnuje pozornost subsidiárním metodám výkladu, výkladovým pravidlům, které ve Vídeňské úmluvě nejsou, historii kodifikace práva mezinárodních smluv a nakonec kodifikaci a progresivnímu rozvoji v právu mezinárodních smluv. Třetí kapitola je obecně věnována následným dohodám, konkrétně následné praxi, následným dohodám a následné praxi jako formě autentického výkladu, definici institutu “následná dohoda” a “následná praxe”, následné praxi v diplomatickém právu a v historii, praxi v činnosti mezinárodních organizací, následné praxi mezinárodních organizací v judikatuře mezinárodních soudů, pravidlu systematické integrace a nakonec aktuálním výsledkům práce Komise pro mezinárodní právo. Ve čtvrté kapitole se autorka zabývá otázkou evolutivního výkladu mezinárodních smluv, a postupně rozebírá témata jakými jsou dynamická realita mezinárodních vztahů a potřeba evolutivního výkladu, evolutivní výklad v judikatuře Mezinárodního soudního dvora a evolutivní výklad v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. V páté části autorka demonstruje, jak se výše analyzované metody projevují v právu mezinárodních investic, v mezinárodních smlouvách upravujících budování kulturních vztahů států, v mezinárodních smlouvách v oblasti daní a nakonec i jaký je výklad mezinárodních daňových smluv u českých soudů. To vše se pak snaží shrnout v syntetizujícím závěru.

Hodnocení formální a obsahové úrovně práce

Předkládaná práce je dle názoru oponenta úspěšným pokusem o komplexní uchopení traktované materie. Po formální i obsahové stránce se autorka zhostil svého úkolu velmi dobře a práci není (snad až na pár překlepů) nic vytknout, zajímavá je rozhodně demonstrace analyzované materie na daňových a dalších mezinárodních smlouvách, ale i to, jakým způsobem k interpretaci

přístupují české soudy. Přesto výsledek práce po všech stránkách splňuje požadavky na obdobné práce.

Otázky k obhajobě

Předložená práce evokuje celou řadu otázek, které být alespoň částečně zodpovězeny během obhajoby.

Jedním z prvních problémů je tvrzení, že se normy mezinárodního práva dělí na imperativní a dispozitivní. Neexistuje v mezinárodním právu přece jen ještě nějaká kategorie mezi dispozitivním a kogentními pravidly? Jakou povahu mají procesní pravidla, podle nichž postupuje Mezinárodní soudní dvůr nebo podle nichž se postupuje např. při hlasování v Radě bezpečnosti OSN? Tato otázka je zvláště zajímavá, uvážíme-li, že závazky podle Charty OSN mají přednost před všemi ostatními závazky. Jak tedy interpretovat onu převládající dispozitivnost mezinárodního práva? Kdybychom řekli, že celé mezinárodní právo je dispozitivní, s výjimkou imperativních norem, nezredukovalo by to významně jeho relevanci? Jakou povahu má obecné mezinárodní právo? Proč se tvrdí, že nově vzniklý stát nevstupuje do právního vákuu a musí dodržovat alespoň některá pravidla, je-li pravdivé tvrzení, že mezinárodní právo má, s výjimkou imperativních norem, dispozitivní povahu?

Mají např. pravidla o mezinárodně právní odpovědnosti, z toho, co autorka ve své práci uvádí, rovněž dispozitivní povahu?

Zkuste vysvětlit následující tvrzení, které uvádíte na s. 19 práce, resp. která pravidla nebo kategorie pravidel dle Vašeho názoru v mezinárodním právu nemají dispozitivní povahu nebo která ji naopak mají. Negativní vymezení by mělo být patrně jednodušší.

“Lze uzavřít, že tyto argumenty, s kterými lze souhlasit, nejsou na závadu fungování definice kogentní normy. Restriktivní pojetí naopak podtrhuje výlučnost a mimořádnost malého počtu a velkého významu těchto norem v mezinárodním právu veřejném, kde naprostá většina pravidel má dispozitivní charakter.”

K samotné interpretaci bych si dovolil položit následující otázky:

Zkuste prosím vysvětlit, co se stane, když se text smlouvy nebo jeho interpretace adresáty příslušné právní normy liší od přesvědčení normotvorců o jeho dopadu na adresáty normy. (liší se od původního záměru normotvorců nebo od představy normotvorců o tom, čeho mělo být dosaženo přijetím normy).

“Interpretace by tedy měla sloužit k tomu, aby objasnila význam právní normy, který je dán jejími tvůrci, protože právě ti vědí nejlépe, jaký smysl a význam jí chtěli dát.”

Lze tvrdit, že autentický výklad má přednost před autoritativním výkladem resp. že subjektivní výklad má přednost před objektivním výkladem?

Na s. 31 práce podává autorka přehled výkladových metod, mezi nimiž uvádí i výklad logický. Mohla by poněkud rozvést, co se pod pojmem „logický“ výklad skrývá a eventuálně odpovědět na otázku, zda se skutečně pravidla „logického“ výkladu, ve smyslu, jak jim rozumí oponent, dají bez dalšího aplikovat na výklad mezinárodních smluv?

Obecná teorie práva zavádí šest ustálených výkladových metod, které se dělí na standardní (výklad jazykový či gramatický, systematický a logický) a nadstandardní (výklad historický, komparativní a teleologický).⁵² Uvedené metody jsou univerzálně vhodné pro výklad norem kogentních i dispozitivních, hmotných i procesních, ze všech právních odvětví, a jsou samozřejmě použitelné i na mezinárodně-právní normy.

Doporučení

S ohledem na výše uvedené nezbývá oponentovi než doporučit práci k ústní obhajobě.

Vladimír Balaš

V Praze dne 29. srpna 2017